

RECONeixEMENT A JOAQUIM MOLAS I BATLLORI

El 25 d'octubre de 2012, la ciutat de Vilanova i la Geltrú reconeixia la generositat del Dr. Joaquim Molas pel lliurement de la seva biblioteca i arxiu personal a la Biblioteca Museu V. Balaguer en un acte solemne presidit per la Sra. Neus Lloveras, alcaldessa de la ciutat acompanyada de la Dra. Lourdes Cirlet, vicerectora de la Universitat de Barcelona, i de la Sra. Marijó Riba regidora de Cultura.

El perfil biogràfic va ser llegit pel Dr. Josep Ma. Domingo de la Universitat de Lleida. Finalment, el Dr. Molas adreçà unes paraules a mode de colofó. Ambdues intervencions es reproduïxen a continuació.

|25

PERFIL BIOGRÀFIC DE JOAQUIM MOLAS

Josép Ma. Domingo

Aquest mateix 2012 vèiem publicat un volum extraordinari sobre la història contemporània occidental, sobre les formes que hi ha adoptat l'acció dels intel·lectuals i les narratives historiogràfiques que s'hi han projectat: parlo del llibre-entrevista de Tony Judt amb Timothy Snyder *Pensar el segle xx*. Tot seguint-lo, el llibre, el pensament se'n va cap a l'escala local: ¿seria possible *pensar* la nostra contemporaneïtat sense la feina de Joaquim Molas? Una feina, com sabem, obstinada, duradora, ingent, de crític, d'agitador, de conspirador, d'editor, d'estratega, de professor, d'acadèmic, d'escriptor. En definitiva de lector, en la mesura que ha estat una feina que ha tingut al capdavant en la pulsio lectora el seu origen i el seu estímul: "l'aventura de llegir", ha confessat Molas, "per a mi, és l'essencial"¹.

Molas ha fet atenció, en un seu particular i reiterat relat sobre els orígens, a dues escenes fundacionals del perfil que ha adquirit la seva professió. L'una, la de la biblioteca familiar (la biblioteca familiar l'evocació de la qual obre, significativament, els *Fragments de memòria*²): "una bona biblioteca", escriu Molas, "començada pel meu avi, i continuada pel meu pare", en què s'hi podien trobar des de rastres de l'impacte popular de la vibració renaixencista (els exemplars de la "Biblioteca Popular Catalana", els àlbums de retalls de premsa que confeccionava l'avi) fins a "números d'"*hèlix*", de "L'Amic de les Arts" [...], dos volums de "L'Avenç", quasi tota l'edició groga de Verdaguer, les obres completes de Maragall de la casa Gili..."³. Arribat el moment, la tria de Molas serà, d'entre totes les possibles (com li agrada

de dir), la carrera de lletres. L'altra escena fundacional és, per força, la del drama col·lectiu de la guerra del 36 al 39 i el seu ròssec feixuc, sòrdid i interminable: és la pesant quota de circumstància que ha configurat la trajectòria de Molas perquè, en efecte, segons avisava un clàssic, "Els homes fan la seva pròpia història, però no la fan en unes circumstàncies escollides per ells, sinó amb unes circumstàncies amb les quals han topat directament i que són transmeses des del passat" (Marx, *18 Brumari*)⁴. És de l'airosa negociació entre el projecte d'història pròpia i les circumstàncies heretades (de les respostes efectives que és capaç de donar el projecte propi a les circumstàncies heretades) que surt el joc d'accions i estratègies que apreciem tant de la trajectòria de Molas. Em permeto de recordar-ne algunes d'una efectiva transcendència col·lectiva: Primer, la seva convincent i incisiva participació en aquella estupenda barreja alhora d'esclat creatiu, d'afany de rigor i qualitat, d'entusiasme i de compromís cívic que algú ha anomenat *seixantisme*⁵: un veritable moviment de renovació integral de la cultura del país, sota aquella estimulant consigna doble de la "presa de consciència històrica" i l'afany de "conèixer la realitat" immediata. Segon, el seu interès a exercir de pont entre generacions (la contribució seva a "la lluita [...] per salvar i reconstruir els ponts enderrocats", segons l'expressió de Molas mateix en la conferència de dimarts passat a l'auditori de la Biblioteca de Catalunya⁶), l'interès a assumir un rol de transmissor del llegat cultural *latu sensu*, no només en l'aspecte estrictament acadèmic, per damunt de la fractura i les tàctiques d'oblit imposades per les conseqüències de la guerra. O tercer, finalment, el seu protagonisme en la configuració de l'actual cultura literària del país, exercit com a crític, editor, historiador de la literatura o com a professor de vast i fructífer mestratge al llarg de quatre dècades. Fa pocs dies donàvem co-

miat a un dels seus deixebles i hereus intel·lectuals més brillants i actius, Jordi Castellanos, traspasat prematurament: era Castellanos, arran dels vuitanta anys de Molas, que recordava les moltes coses que hem d'agrair-li⁷, entre les quals (deia Castellanos) l'exemple virtuós de pensar que les coses es poden canviar, i que la literatura i el seu estudi poden formar part dels programes de canvi.

Tot plegat és, en efecte, una història molt catalana. Torno al començament: ¿podríem prescindir, si volguéssim pensar el nostre segle xx, si volguéssim pensar-nos ara mateix, de l'obra de Molas? En la mesura que l'aventura de llegir hi ha estat "essencial" (segons vèiem) i germinal, en aquesta obra, és de llibres que també estem parlant: tot just d'aquesta biblioteca personal de què el Dr. Molas fa donació a la BMB. Som precisament aquí per això: per reconèixer-li-ho i celebrar-ho. La generositat d'aquesta donació fa coherència amb la característica disponibilitat del Dr. Molas, amb la pulsio ideal i de responsabilitat cívica amb què l'identifiquem. Costa poc, aleshores, de pensar que aquests llibres i papers del llegat Molas aconsegueixen una mena d'òptima destinació: ni més ni menys que el contenidor que el patrici Víctor Balaguer ideava i erigia en l'extraordinari laboratori polític i social de la Vilanova de la segona meitat del segle xix per a les seves col·leccions i les dels seus amics, i totes les que volguessin anar-hi a raure. Perquè, més enllà d'una usual filantropia, poguessin ser útils a un projecte de llarg alè patriòtic poguessin ser al servei del *surge et ambula* balaguerià.

Perquè sabem bé a què renuncia Molas, amb aquest lliurament, no podem sinó apreciar com cal el seu gest: la seva biblioteca i els seus papers de treball, la biblioteca heretada del pare i l'avi, li són, com per a qualsevol col·leccionista, vincles vívids amb la realitat, testimonis de privacitat creativa: rastres (en definitiva) de vida vis-

cuda. Montserrat Comas ha volgut, ben deliberadament, que presidissin la convocatòria a aquest acte uns mots colpidors de Víctor Balaguer en l'acte de donació dels seus llibres a aquesta Biblioteca: Balaguer hi parla d'un lliurament que és, diu, "molt més que la meua fortuna". Com per a Balaguer, per a Molas la passió i la vocació que fan una biblioteca són una part d'íntim al capdavant indel·ligible del compromís moral. És per a biblioteques com les seves que Walter Benjamin, en un assaig celebrat sobre el col·leccionisme, sostenia que "el títol màxim d'una col·lecció el constituirà sempre la seva heretabilitat"⁸. La concreció que pren l'heretabilitat de la biblioteca i l'arxiu del Dr. Molas en la persona (jurídica) de la BMB afegeix un motiu especial a la celebració que ens aplega: actualitza, de sobte, espectacularment, aquell protagonisme i centralitat que Balaguer volia que assumís la seva BM i alhora ubica els materials de Molas en unes condicions excepcionalment estimulants per al diàleg, la interpel·lació, la comparació o la hibridació de coneixements.

No serà poca cosa, en definitiva, per als llibres i papers de Molas ser al costat dels llibres i

papers de Narcís Oller, d'Apel·les Mestres, de Joan Oliva, d'Enric-Cristòfol Ricard, de Balaguer mateix i de tants altres. Tampoc no serà poca cosa per a nosaltres. L'assaig de Benjamin a què em referia fa un moment (*Desembalo la biblioteca. Un assaig sobre el col·leccionisme*) s'obre amb una evocació del trasbals d'una biblioteca acabada d'arribar al seu nou espai i que en ser desembalada ofereix, en la seva emergència desordenada i aleatòria, l'expectativa d'una suggestiva disponibilitat (i per tant una sol·licitació viva) a l'evocació, a la temptativa, a la interrogació i al coneixement. Som en aquest punt. Que és el punt de mirar de correspondre a l'acte de generositat que ara reconeixem amb una acció de responsabilitat que ofereixi a aquesta suggestió de coneixement i de significats a venir, a aquesta imatge desiderativa de la biblioteca oferta, el marc adient d'una institució amb idees, el context de diàleg i de tensió productiva que ens permeti el goig de poder-los fer possibles.

En fi: quina sort més envejable, la de Montserrat Comas, que desembalarà aquesta biblioteca. Quina sort, la de tots plegats. I una vegada més, Dr. Molas, moltes gràcies.

COLOFÓ

Joaquim Molas

D'entrada, vull dir que la meua no és la biblioteca d'un bibliòfil o d'un col·leccionista, encara que contingui alguna obra de bibliòfil i alguna peça de col·leccionista, sinó que és una biblioteca familiar convertida sobre la marxa en una biblioteca de treball, amb totes les seves virtuts i tots els seus defectes. De fet, el seu origen és la biblioteca del meu avi, un modest obrer aficionat a la lectura que va participar en la construcció i muntatge d'alguns dels grans vitralls modernistes, sense anar més lluny, els de l'Institut Pere Mata, de Reus, heretada i continuada pel meu pare, un compositor i director de grans projectes, com l'Agrupació Coral de Música Antiga, que la guerra va deixar a la intempèrie i es va refugiar en el teatre musical, i que, en morir, em vaig quedar en dipòsit i que, amb els anys, he anat ampliant amb la idea de convertir-la en una instrument de treball, és a dir, en una biblioteca que em resolgués els problemes del dia a dia i em permetés reduir al màxim les anades als laboratoris públics. Gràcies a la meua petita biblioteca, he pogut treballar amb una absoluta llibertat d'horaris i de movi-

ments, tenint els llibres o les revistes agrupats en taules i cadires o simplement escampats per terra i oberts per les pàgines de referència, he pogut marcar amb llapis els trossos que volia recordar i els he pogut comparar els uns amb els altres sense esforç. I, sobretot, he pogut practicar un dels meus esports favorits, vagarejar a l'atzar d'un llibre o d'una revista a un altre, més exactament: saltar d'un a l'altre endut per una paraula, una verificació o un record. Per definició, l'arxiu és estrictament familiar i, per tant, modest. Uns àlbums del meu avi i d'un dels seus amics, Marià Escriu, amb els retalls enganxats de les seves col·laboracions a la premsa, i nombrosos manuscrits poètics i teatrals. I tota la vida del meu pare: publicacions i manuscrits musicals o literaris, programes d'estrena i retalls de premsa amb les ressenyes pertinents, cartes, entre d'altres, d'Enric Morera i Adrià Gual, fotografies... I el meu, que, a més de documents i cartes, conté alguns manuscrits de Villalonga i Espriu. O alguns mecanoscrits, entre ells, de la Rodoreda.

Per llei de vida, haig d'anar tancant portes. I, avui i aquí, tanco, amb l'anuència de la família, la de la biblioteca i arxiu. Sempre he pensat que l'esforç que he fet en l'arreglada i conservació de llibres i papers podia ser útil per al comú. I per això m'ha semblat que la millor manera d'aconseguir-ho era dipositar-los en una institució centenària com la Biblioteca-Museu Balaguer. Vaig descobrir Balaguer, quan, per omplir les hores buides del meu batxillerat, remenava sense ordre la biblioteca del meu pare i vaig topar amb l'edició de *Lo trovador de Montserrat*, de l'any 1861, que vaig devorar, i fins tot imitar, amb la passió que un posa quan un pot anar més enllà dels programes oficials. I, ja de gran, he vingut més d'un cop a treballar o a fer conferències a la Biblioteca-Museu. Recordo que, el primer cop que vaig venir, va ser amb dos grans amics ja desapareguts, Montserrat Roig i Xavier Fàbregas, per fullejar el famós manuscrit de mossèn Baborés i copiar-ne alguns trossos. I que, aquell dia, vaig tenir ocasió, gràcies a un amic vilanoví de Xavier Fàbregas, de visitar el mas Cabanyes i conèixer personalment el seu propietari, el pintor Alexandre de Cabanyes, que em va produir una gran impressió, i el seu nét, el novel·lista Oriol Pi, que, poc temps després, vaig retrobar d'estudiant a l'Autònoma i amb el qual he fet viatges memorables a Frankfurt i a Tòquio. I he assistit, a Matanzas, a un acte de germanor amb els emigrats vilanovins de Cuba. Altrament, vaig conèixer l'actual directora de la Biblioteca, Montserrat Comas, a les aules de l'Autònoma, i sempre he mantingut amb ella una molt bona relació personal que ha desembocat en més d'una col·laboració que no ve al cas. De tota manera, la cessió comporta algun petit problema subaltern, com el dels possibles duplicats del segle XIX, que suposo sabrà resoldre la directora amb el seu entusiasme i la seva competència.

Gràcies per tot el que s'ha dit. Estic molt orgullós que els meus llibres i papers vinguin a la Balaguer i puguin ser útils per a tothom, però haig de confessar que em sento com despullat, com Adam i Eva, tots dos junts, un al costat de l'altre després d'haver mossegat la poma fatídica.

Notes

1. J. Molas, *Fragments de memòria*, p. 15.
2. P. 13.
3. *L'Avenç*, 250 (setembre 2000), p. 57a.
4. Judd, *Pensar el s. XX*, p. 269.
5. J. M. Muñoz, *La cultura. Sis notes sobre el malestar present*, "L'Avenç", 323 (abril 2007), ps. 58-63.
6. J. Molas, *Memòria d'un centenari*, p. 7.
7. J. Castellanos, *Projectar un país normal*, "Serra d'Or", # (juny 2011), ps. 21-23.
8. W. Benjamin, *Desempaquetat la meua b.*, p. 10.